

АЛИЈА КАРДИН

А Р Ч И

Уредник
Зоран Колунџија

Наслов ориџинала
Alia Cardyn
Archie

Фотографија на корицама

Copyright © 2021 Robert Laffont, S.A.S., Paris
Copyright © Прометеј, 2023.

Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

This book was produced with the assistance of Wallonie-Brussels Federation
Avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles

Објављено уз помоћ Федерација Валонија-Брисел

АЛИЈА КАРДИН

Арчи

Превела са француској
Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Свим ѿсницима
Они који нису ѿризнаѿи
Они који ѿсек ѿостају
Плашљиви да се умешају и одушевљени
Ходачи, неѿомични
Они који ѿишу
И они који остају ћуѿљиви
Они су она светила ѿсма
Маѿија удахнуѿа нашем свету
Живом који себи ѿрави речи
Речи које славе живоѿ човека
Толико нових рађања

1.

Зовем се Арчи. Лично име као изненадни сјајни почетак. Име далеко од мог безначајног порекла. Краљевско јер је неки други Арчи, који има више среће, рођен неколико дана пре мене. Зато што је на тренутак, при налету хормонâ, моја мајка помислила да је принцеза.

Име које оставља утисак. Нема сумње, једина ствар коју имам за себе.

Али, Арчи мој, њо није њачно!, рекао би мој васпитач. Жан је оптимистичан тип, од оних способних да у заборављеним младима види како смо нада и за нешто друго, осим за јадан живот који нас чека. Спустио би руку на моје раме, насмешио би се и рекао нешто у стилу: *Арчи, њи имаш мноџо њоџа за себе, имаш своје леџе речи на њимер.*

И у трајању од неколико секунди, веровао бих у то.

Водим порекло од глупог оца и од исувише паметне мајке. Мајке, која све прима као шамар и од њега цркава. Најзад, то сам схватио из наших ретких сусрета. Начин на који се њено лице уозбиљи када се моје руке укрсте макар само као наговештај. Остатак њене патње тиња, као лава неког вулкана спремна да избије. Ако се моја уста згрче, јер када се нађем наспрам ње могу једино да будем напет, очи јој се замагле, руке јој се повуку, направе оне песнице, лопте од пути које падну са обе стране њеног уморног тела. Често говорим себи да она задржава те стиснуте пес-

нице како би се спречила да помилује свог адолесцента. Јер, упркос свему, она то жели. Али, њена рука и мој образ остају увек удаљени јер не знају да се понашају другачије.

Да би учинили веселијом ту дворану која прима једино присилне, побуњеничке, болне сусрете, запослени су поставили неколико ваза са пластичним цвећем. Моја мајка се увек боји да не смета. Седа на ивицу једне од столица које су поређане око стола од пластике марке *Формика*. Једном руком добује по пластици, броји секунде нашег заједничког времена.

Потребно ми је мало храбрости да бих сео наспрам ње. Када моја задњица додирне седиште имам утисак да сам ухваћен у клопку, у разговор или у присилно ћутање. Одгађам тај тренутак. Чекам и она подуже очи према мени. Сузе се скупљају у очима, њене песнице се поново стежу, време више нема облик лакираног зецкања. Затеже се као какав конопац између наша два тела која се не познају. Оно протиче, а да нам никада не припада. Тада, брзо седам. Да не бих погоршао ствари.

Она обара поглед, склапа руке у расејаној молитви, начињеној од збуњених жеља, од потребе за закаснелим материнством, од наде за поправку двоје преживелих какви смо и сами.

Некада, желим да пружим руку преко глатке површине, да дохватим њену која је, претпостављам, хладна. На тренутак, затварам очи, замишљам како се наше коже додирују, топлоту која се из њих шири, и све што би то могло да открије ново за нас. Али, никада се не померим. Као ни она. Наша прича нас ограничава на те пасивне улоге,

на улогу једне, на улогу сина. Наша прошлост заузима читаво место. Моја мајка задржава своје молбе за опроштај тамо где ничему не служе. А ја сам одавно одустао од тога да тражим опроштај.

Моја мајка увек носи невероватну одећу, знак њеног сасвим личног смисла о приоритетима. Њен циљ у животу није да делује у нашем друштву као нека одговорна грађанка која доноси плату и одређује како ће је потрошити, за кров, за пун тањир, за доколицу, а исто тако и за одећу. Најзад, можда је то био њен циљ пре него што је све исклизнуло куда не треба. Ко зна? Нико. Све је исклизнуло тако рано да је оно пре нестало, распршено насиљем које је она себи наметнула. Или против кога није умела да се бори. Ја нисам способан да одаберем. Не успевам да сазнам да ли је моја мајка жртва или није. Има дана када говорим себи да, да би стигла дотле где се сада налази, мршава, са црним колувовима око очију, неспособна да пружи руку према мени, она мора да је патила и да се суочавала са тешкоћама. Потом, постоје сви ти други дани када сам љут. Тада, ствари видим другачије.

Циљ моје мајке се мења, прелази из једног света у други. Престати са узимањем лекова, њена зависност, њене прљавштине како их ја зovem, или их наћи што је брже могуће. Моја мајка напредује двоструко, као и њен циљ. Устаје ујутро, протрља очи и крене да хода у једном или у другом смеру. Уништити се или се извући из тога. Паклени круг који траје већ двадесет година. Никада не побеђује ниједан табор. Она шета своје уморно тело од једног до другог. Мало се нада, затим одустаје и поново тоне. По-

некад, кажем себи да се она претвара, да није могуће пропасти толико пута у животу, да би, када би искрено у то веровала, успела да се из тога извуче. Коначно, извукао сам се из тога.

Мајка ме гледа. Тражи речи.

– Како иде?

– Добро.

Наши састанци имају један исти приказ који поново играмо сваки пут, млитаво, без великог убеђења.

– Школа?

– Добро такође.

Лажем јер истина се овде стварно не рачуна. Није то као да би ми мајка стварно могла помоћи. Није то као да је она способна да управља неким стварно тешким проблемом, неким мојим или неким њеним. Није чак реч ни о томе да ли је она корисна. Покушавам да не мислим на то. *Моја мајка јесте бескорисна.* Четири речи које чине један торпедо чија сам ја мета.

– Ах!

Када је исцрпла сва питања, наглашава ћутање ономотопејама. Чини се да их држи испод лакта, разбацује их на наше заједничко време као што се сеје зрневље из руке у ходу.

– Ммм.

Климам потврдно главом да је не бих оставио саму. Желео бих да нешто поделим како бисмо изгледали нормалније. Да водимо разговор као обични људи. Али, иако су речи сав мој живот, оне ме напуштају када се нађем наспрам ње.

– Ти...?

Покушавам да одговорим кроз питања. Када започнем реченицу, чини се добра, погодна да избегне све забрањене теме. Њену зависност, мој живот овде, моју самоћу, њене неуспехе, њен живот нигде. После прве речи, схватам да није. Неизбежно, моје питање није добро. На заобилазан начин, оно ће испричати причу о пропалој мајци и све последице по мене. Неизбежно, чак и када ја то не желим. Чак и када ми то никада није била намера. Онда се заустављам. Тражим нешто друго да бих се борио против тог ћутања које заузима читав простор. Ни моја мајка ни ја, уједињени у истој борби, не успевамо да је победимо. Ту тишину коју можемо да прекинемо само на тренутке, светлости духа које нестају у ноћи нашег односа.

– Ммм.

– Када...?

Она ме сада гледа. Видим да оклева. Увек исто када се дотакнемо забрањене теме. Ствар која има боје победе за двоје изгубљених какви смо ми. Она је увек чува за крај нашег састанка. Несумњиво зато да не буде превише ћутања после. Ћутање, то је наш неуспех и тамо, у том питању, лежи сва наша нада.

– А твоје песме?

У њеним очима видим искрену заинтересованост. И део поноса исто тако. Зато што, да би се писале песме, потребно је бити осећајан. Једина стварно вредна ствар коју она могла да ми пренесе. Своју осећајност која је спушта на земљу. Ту осећајност коју је понекад успевам да укротим, да преобразим у лепе речи, у неколико редова. Ништа посебно сјајно.

Завлачим руку у задњи џеп џинс панталона и развијам папир. Мој правилан рукопис подсећа на детињства за пример, на приљежног ђака, уредног тинејџера, на све оно што нисам.

Пре сваког нашег сусрета, присиљавам себе да седнем да бих написао песму за своју мајку. Не могу да се задовољим тиме да потражим у бележници која садржи све моје текстове. Песме за моју мајку не могу да говоре о мојој патњи. Оне мора да прича чак и малену наду која садржи наше животе. Признајем да не верујем увек у то. Не често. Ретко. Тако радим. Увлачим се у кожу тог другог дечака који је могао више да добије, замишљам како посматрам живот његовим очима. Вежба је тешка. Захтева креативност коју не потхрањују само филмови или књиге, који показују једну породицу, свакодневицу, живот када их је више. Живот када се има љубави.

Такве песме је најсложеније написати. Док се остали моји текстови уобличавају у неколико минута, ови за моју мајку траже од мене времена, напорâ. Остајем да седим пред белом страницом, тражећи речи које би тај други могао да има. Како отелотворити ту наду, учинити да она заживи макар само на тренутак у том сусрету са њом?

Мајка нежно узима лист, са две руке, на начин на коју се хвата нешто драгоцено. Гледа ме, чека, неки знак.

Први пут, прочитала је моју песму гласно. То је било грозно. Нисам желео да чујем своју полулаж у њеним устима. Нисам знао како да јој кажем, а да је не повредим, њу која се увек боји да лоше поступа, њој која се готово

ништа не усуђује. На средини песме, кашљао сам и она је подигла главу. Промуцао сам неко извињење да настави своје читање у тишини. Спустила је поглед на песму, несумњиво пребацујући себи да никада не ради оно шта треба. У тишини, дуго је читала. На крају текста, она би поново почињала из почетка, као да није било могуће да јој досади, као да је желела да се купа у тим речима, да постоји једино тамо где верујемо.

Када је социјална радница дошла да најави крај посете, са жаљењем ми је вратила песму. Није разумела да је била за њу, само за њу.

Савијајући пажљиво лист да би га убацила у своју торбу, моја мајка за затворила очи, знак да су сузе биле ту. Гласно је издахнула да би их се решила. Без успеха. Тада, остала је склопљених очију, стојећи у тој дворани која се припремала да угости неку другу пригодну породицу. Прошапутала је хвала и, затворених очију, окренула се и запутила се према вратима.

Тада сам одлучио да почнем из почетка. У том необичном тренутку у коме ми још увек нисмо личили на нормалне људе, али када то више није ни изгледало тако важно.

2.

Први пут када сам пожелео да све напустим, готово сам то и учинио. Устао сам, зграбио ранац, савио шест мајица, пет панталона, неколико пуловера, гаћа и чарапа и сложио на гомилу. Гледајући у допола спакован ранац, пала ми је на ум једна чудновата замисао. Рекао сам себи да ће ова изношена одећа, коју су други већ носили пре мене, најзад доживети нешто добро. Праву пустоловину, а не неку од оних које зависе од степена љубазности запослених у некој установи. Пустоловину у којој ћу једино ја одређивати.

– Шта радиш?

Удубљен у свој план, нисам чуо Жана.

– Пакујеш се?

Стајао је усправан, ослоњен о довратак, прекрштених руку.

– Ох, ништа важно.

Нисам имао снаге да измишљам причу. Сви добро знају да ми, деца, ништа не бирамо. Да са нашом одећом напредујемо у ритму одлукâ одраслих, животних опасности, породицâ домаћина које долазе да се предложи као избор, родитељâ који су мало мање лоше, чак и када је то ређе.

– Позиваш ме у своју собу?

Жан се увек силно труди да нам укаже поштовање, чак и када га ништа на то не обавезује.

Јасно је да овде, као и другде, нисам у својој кући. Свако је слободан да уђе без питања.

– Да – промрмљао сам.

Сео је на мој кревет, поред ранца.

Није ти добро код нас?

Поставио је питање реда ради. Обојица знамо одговор. Не, упркос свим његовим напорима, не осећам се добро у тој соби, у тој згради, међу том другом децом, у том животу без будућности. Са руком на мом рамену, слушао је моје ћутање које је причало оно што смо већ знали. Све што није било могуће рећи, а да се ја још више не преиспитујем. Неколико минута раније, стајао сам, са лошим планом, али ипак са некаквим планом, а сада, опет сам се нашао на полазној тачки. Ни са чим око себе, ни са чим унутар ни испред себе.

– Твоје присуство овде је важно за мене. Ти се рачунаш, то знаш. Ујутро, устајем, срећан што долазим да поделим мало од твоје свакодневице.

Жан увек има те љубазне фразе које те готово расплачу. Чуо сам те речи, али чиниле су ми се далеке. Имао сам утисак да се обраћа неком другом, да те речи и ја не идемо заједно. Лепе Жанове формуле нису имале тежину, ни истину против толико других. Међутим, желео сам да верујем у њих.

– Једнога дана, биће других – додао је Жан.

– *Других* шта?

– Других особа које ће устајати ујутро, срећне што те познају.

– Ах.

– Знам да имаш осећај како ништа није у твојим рукама, али живот неће увек бити такав. Обећавам ти то. Једнога дана, ти ћеш имати породицу.

Насмејао сам се нервозним смехом.

– Верујем у то. А чекајући тај дан, помоћи ћу ти да сложиш своје ствари у орман.

Када сам први пут спаковао ранац, нисам знао куда да пођем. Знао сам једино да желим да побегнем, брзо, далеко.

Данас, то је другачије. Постоји та идеја. На почетку, чинила се крхком. Поново је премећем у глави када сам сâм. Са њом, осећам неку врсту моћи, имам утисак слободе. Сваки пут када јој дам простора, моја идеја постаје стварнија. Поприма облик пустоловине. Када свакодневица стегне свој тамни мантил око мене, када се гушим, имам то.

3.

Да бих отишао, био ми је потребан план. Нешто озбиљно што ће ми помоћи да истрајем јер, чак и када сам желео да побегнем од свога живота овде, оно шта сам могао да окусим као другде није ме баш много надањивало. Мадлена је била та која ми је дала идеју.

Мадлена је болничарка. Била је тамо на дан мога рођења и, затим, она је увек остала на овај или на онај начин. Сваке седмице већ шеснаест година, она се појављује. Једно присуство сачињено од преписке, сусретâ, телефонских позива.

Мадлена нема деце. Не знам да ли је хтела да их има једног дана, исто тако ништа не знам о њеном љубавном животу. Када смо заједно, говоримо нарочито о мени, о мојој будућности, а такође мало и о њеном врту. Станује на периферији града. Више би волела село, али то је било сложено због доласка на посао, са неправилним распоредом и са дежурствима. Њена кућа има малу кухињу у којој Мадлена једе све оброке, салон, спаваћу собу и купатило на спрату. Мајушна кућа, али са вртом. Мадлена осећа неодољиву привлачност према изданцима, пупољцима у цвету, биљкама у настајању, толико досадних развитака који у њеним устима имају другачији укус.

Тога уторка ујутро, када сам се вратио са доручка, Мадленино писмо чекало ме је на кревету. Чак иако смо разговарали претходног дана, чак и кад се не дешава

богна шта у Мадленином животу, отварам писмо са великим нестрпљењем. Њена писма увек имају исту структуру. Увек чине тачно једну и по страницу, као да је њено надахнуће слабило у истом тренутку. Сва имају датум и место горе десно, праћена једним *Мој драги Арчи*, а потписана су са *Твоја Маглена која мисли на тебе свих дана од твога рођења*. То је глупо, али те формуле ме узбуђују. Стога, отварам њена писма само када сам сам.

Остаје ми двадесет минута пре него што кренем аутобусом у средњу школу. Седам за писаћи сто, палим лампу и стављам писмо испред себе, сасвим равно.

Мој драги Арчи,

Пре нешто време ја сам на озбиљне ствари, драго ми је да ти јавим да је, овога пута, успело, најзад сам успела да ми никне једна кинеска бундева. Оно што је нешто уобичајено за друге, било је немогуће за мене. Видиш, срећа се свима окреће! Добро, престајем да те њавим причама и идем право ка циљу.

Пре неки дан, враћајући се из самоуслуге линијом двадесет шест, нашла сам лењак на седмичној поред мој. Био је очигледно остављен, те сам себи допустила да бацам поглед. Реклама је представљала демократску школу. Никада нисам чула да се о њој говори. То је школа у којој су деца слободна. Када сам прочитала набрзину те редове, признајем ти да ми је прво било смешно да у то верујем. Замисли? Мисли на коме деца одлучују о свом животној, где уче тачно оно што желе да науче. Још боље, моју да изабера да се цео дан играју уместо да раде!

Арчи мој, ти који толико мрзиш своју школу,

одмах сам помислила на тебе! Наравно, ова је исувише удаљена од нас, али можда постоје неке друге такве школе?

Мало сам се расмишљавала, али чим објасним основну замисао, људи ме сматрају лудом. Понављају једва раснављајући усне Демократска школа, демократска школа, и шта још? Чини се да их и сама помисао вређа. Одговарају да ће, ако допустимо да деца одлучују, то биће катастрофа! Ја сам само болничарка, постојано ми је неизвесно да ли је то добро или није за децу, али за тебе, драги мој Арчи, сигурна сам да би то било савршено.

Покренула сам комјутер и, у прозору за уређај, укуцала сам: демократска школа. Била сам изненађена бројем резултата. На десетине! Много чланака, али и одломака из емисија. Кликнула сам на један видео. Прва слика приказује девојчицу од седам година поред црне школске табле. Испред ње, на столицу, двоје млађе деце слушало ју је поборно. Ту слику је заменила друга, слика директорке која се прави да срећује своје ученике (значи, ти неопходни и помало смешни преласци између два кадра). Као одговор на питања новинарке, постоја објашњава да девојчица учи своје другове да читају. Запрепастићуће, не? Укратко, убацила сам линк у коверту. То је помало доказ да нам животи чува изненађења, не?

Једнога дана, имаћеш осамнаест година, бићеш слободан и моћи ћеш да идеш у сусрет таквим пројектима. Ја те сасвим лепо видим као пратиоца деце према њиховој слободи!

Твоја Маглена која мисли на тебе свих дана од твоје рођења.

Летак приказује фотографије насмејане деце како се пењу на дрвеће, сликају слике, скачу у баре. На полеђини, адреса.

Покушавам да је откријем захваљујући свом компјутеру и, да чак нисам ни размислио, притискам дирку која предлаже пут донде. Више стотина километра деле ме од те школе. Недалеко од плаве црте која прелази преко карте да би показала путању којом треба ићи, океан. Провео сам летњи одмор на тој обали и помало је познајем. Сећам се између осталог, оне царинске стазе која вијуга целом дужином, спуштајући се често на неку пуну плажу. Током тих неколико секунди, седећи за писаћим столом, замишљавам себе тамо.